

1 Národný jazyk

 Národný jazyk je prirodzený živý jazyk národného spoločenstva. Zahŕňa v sebe veľa jazykových foriem, ktoré majú celonárodnú platnosť (napr. spisovný jazyk) alebo sa vyčleňujú podľa územia (územné nárečia), alebo podľa sociálnych skupín, ktoré ho používajú (sociálne nárečia). **Je územne vymedzený, vnútorne diferencovaný, sociálne rozvrstvený.**

1.1 Spisovná forma národného jazyka

Spisovný jazyk má celonárodnú a celoštátnu platnosť, má **národno – reprezentatívnu funkciu**, je znakom národa (ako aj spoločné územie, história a kultúra atď.). Je tiež prejavom národného uvedomenia používateľov, je to jazyk štátnych a iných dokumentov, používa sa v školstve, v tlačených i elektronických médiách, v odbornej aj umeleckej literatúre. Je teda **štátnym, úradným a vyučovacím jazykom.**

Spisovný jazyk je jedinou kodifikovanou formou národného jazyka, a to **i v písanej, i v ústnej podobe**. Písaná podoba je kodifikovaná ortografickými (pravopisnými) pravidlami, ústna podoba je kodifikovaná ortoepickými pravidlami (pravidlami o správnej výslovnosti).

Rozlišujte:

<ul style="list-style-type: none">• Úzus Skutočný stav v používaní jazyka, istý spôsob používania jazykových prostriedkov.
<ul style="list-style-type: none">• Norma Je súbor záväzných pravidiel, ustálených predpismi. Kodifikuje sa v normatívnych príručkách. Až po kodifikácii sa stáva všeobecne platnou, spoločensky záväznou pre všetkých používateľov jazyka. V prípade nerešpektovania kodifikovanej normy sa porušujú nielen jazykové pravidlá, ale aj zásady spoločenského správania.
<ul style="list-style-type: none">• Kodifikácia Uzákonenie jazykových noriem a pravidiel spisovného jazyka. Kodifikovať sa môže len spisovný jazyk. Zaväzuje členov jazykového spoločenstva, aby prijaté pravidlá používali.

Kodifikáciu v modernej dobe realizuje inštitúcia, kolektív jazykovedcov vedený významnou vedeckou osobnosťou, napr. kolektív Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra Slovenskej akadémie vied. V minulosti kodifikoval jazyk aj významný jednotlivec (A. Bernolák, Ľ. Štúr)

prostredníctvom kodifikačného diela. Kodifikácia súčasného spisovného slovenského jazyka je zachytená v kodifikačných dielach:

1. **Pravidlá slovenského pravopisu,**
2. **Krátky slovník slovenského jazyka,**
3. **Pravidlá slovenskej výslovnosti,**
4. **Morfológia slovenského jazyka.**

Spisovný jazyk sa používa ako **dorozumievací prostriedok** vo verejnej **vedeckej, administratívnej, publicistickej, didaktickej a náboženskej komunikácii**. Je tiež jazykom **umeleckej literatúry a umenia**.

1.2 Štandardná forma národného jazyka

Štandardná forma jazyka má celonárodnú platnosť, používa sa v každodennej komunikácii (najmä v hovorenej podobe). V tejto forme jazyka sa nedodržia vždy všetky kodifikované zásady, ale zachováva sa gramatická stavba spisovného jazyka a nepoužívajú sa často nespisovné tvary slov. Napr.: porušujú sa zásady spisovnej výslovnosti (napr. výslovnosť *l'* pred *e*), vyskytujú sa v nej nespisovné väzby (napr. *ísť pre lekára, ísť do susedov*), využívajú sa skratkové, príležitostné, cudzie slová, slangové slová, bohemizmy (napr. *zahájiť schôdzu*), dialektizmy atď.

1.3 Subštandardná forma národného jazyka

Subštandardná forma národného jazyka je jeho nespisovnou formou, charakterizujú ju nespisovné výrazy, nesprávna výslovnosť. Jej zložkou sú nárečia (miestne, dobové, sociálne). **Nárečie (dialekt)** je nespisovný útvar národného jazyka, ktorého používanie je vymedzené na určité časti jazykového územia. Na Slovensku je viac ako 30 rôznych miestnych nárečových skupín. Čo sa týka **miestnych (teritoriálnych) nárečí**, rozlišujeme **západoslovenský, stredoslovenský a východoslovenský** variant.

Sociálne nárečie je používané rôznymi spoločenskými vrstvami. Rozlišujeme napr. slang, žargón, argot. Hovoriaci používajú sociálne nárečie iba vo vyhranených komunikačných situáciách.

Slang je nespisovná forma národného jazyka, používa sa v obmedzenom okruhu ľudí, ktorých spája spoločná profesijná či záujmová sféra, napr. **zamestnancov, odborníkov** (*slepák, komisionálka, klasák, opušťák, záložák, tirák*); **študentov** (*cviko, hysák, dipka* – diplomová práca, *dostať zaracha, seknúť s niečím*); **fanúšikov** (*sladák, džingel* – zvučka, hitovka, pikoška, basket) a pod.